

A magyarországi nemzetiségek létszámváltozása 2001 és 2011 között

Tóth Ágnes,

az MTA Társadalomtudományi
Kutatóközpont Kisebbségkutató
Intézetének tudományos fő-
munkatársa

E-mail: toth.agnes@tk.mta.hu

Vékás János,

az MTA Társadalomtudományi
Kutatóközpont Kisebbségkutató
Intézetének munkatársa

E-mail: vekas.janos@tk.mta.hu

A 2001. évi népszámlálás eredményeivel összehasonlítva a 2011. évi népszámlálás során másfélszeresére (146%) nőtt azoknak a bevallásoknak a száma, amelyek esetében a megkérdezettek a nemzeti-etnikai identitásra vonatkozó népszámlálási kérdések legalább egyikére a nemzetiségi törvényben nevesített 13 kisebbség valamelyikéhez való kötődésüket jelezték. A növekedés a nemzetiség kérdésre adott válaszok esetében volt a legnagyobb arányú (177%), a családi, baráti közösségben beszélt nyelv tudakolásánál valamivel mérsékeltebb (138%), de az adott kisebbség nyelvét anyanyelvüknek vallók száma is valamelyest gyarapodott (109%).

A szerzők azt vizsgálják, hogy a létszámváltozás lehetséges forrásai (termékenység, migráció, asszimiláció-disszimiláció) közül kisebbségenként melyik, milyen mértékben és módon befolyásolta ezeket a folyamatokat.

TÁRGYSZÓ:
Népszámlálás.
Nemzetiség.
Identitás.

Köztudott, hogy egy terület össznépességének két forrása van: a természetes szaporulat (a születések és halálozások különbsége) és a vándorlás (a bevándorlók és kivándorlók számának különbözete). Egy nemzeti-etnikai közösség létszáma esetében azonban van még egy harmadik is: az asszimiláció és disszimiláció különbözete. Az identitás, és annak nemzeti-etnikai összetevője is dinamikus kategória. A személyes okok mellett számos társadalmi körülmény is meghatározza egyrészt azt, hogy az egyén nemzeti-etnikai kötődéseinek tekintetében minek érzi magát, másrészt főként azt, hogy minek vallja magát a népszámlálás során.

Magyarország össznépessége a két legutóbbi népszámlálás közötti időszakban csökkent. Kisebb volt a természetes szaporulat, és a bevándorlás is lelassult az ezredforduló előtti, a rendszerváltást követő évtizedhez viszonyítva. Ugyanakkor a magyarországi nemzetiségek (a nemzetiségi törvényben megnevezett tizenhárom nemzeti-etnikai kisebbség) összlétszáma másfélszeresére nőtt. Mi lehet ennek a gyarapodásnak a forrása? Mint azt már korábban kimutattuk, a termékenység vonatkozásában (a cigányságot kivéve) a nemzetiségek mutatói nem térnek el lényegesen az össznépesség átlagától (Tóth-Vékás [2006], [2008]). A bevándorlás befolyásának mértékével is már több elemzésünkben foglalkoztunk (Tóth-Vékás [2004], [2005], [2009]), ezért itt csak egy rövid összehasonlítással frissítjük az adatokat.

1. Módszertani tapasztalatok – Pilisvörösvár példája

Arra teszünk módszertani kísérletet, hogy a statisztikai makro elemzés számára elfogadható megbízhatósággal mérjük az asszimilációnak és disszimilációnak az adott közösség létszámára gyakorolt hatását. A kérdés tehát ez: hogyan határolhatnánk be azon személyek körét és létszámát, akik a két népszámlálás közötti időszakban módosították nemzetiségi hovatartozásukat: például a 2001. évi népszámlálás során a nemzeti-etnikai identitásra vonatkozó minden népszámlálási kérdés esetében még kizárólag magyarnak vallották magukat, viszont 2011-ben e kérdések valamelyike, (vagy mindegyike) esetében németként nyilatkoztak. A vizsgálat céljából az adott nemzeti-etnikai közösség tagjait vándorlási jellemzőik alapján három kategóriába soroltuk: 1. a külföldön születettek, 2. a belső vándorlók és 3. azok kategóriája, akik születésük óta az összeírás időpontjáig ugyanazon a településen éltek. Jelen vizsgálatunk e harmadik kategóriába tartozókra terjed ki. A módszertan bemutatására

példaként a Pest megyei Pilisvörösvár esetét használjuk, ahol 2001-ben a lakónépesség 23,5 százaléka, 2011-ben pedig már 27,8 százaléka mondta magát német kötődésűnek. A város össznépessége is nőtt ebben az időszakban (8,6 százalékkal), de sokkal kisebb arányban, mint a németek létszáma (28,5 százalékkal). A település össznépessége már hosszabb ideje egyenletesen mérsékelt ütemben növekszik (1991-ben 11 183 fő; 1995-ben: 11 748 fő volt).

1. táblázat

*A születésük óta Pilisvörösváron élő német kötődésűek száma és aránya korcsoportonként
2001-ben és 2011-ben*

Korcsoport (éves)	Német kötődésű összesen		Változás 2011/2001 (százalék)	Születése óta Pilisvörösváron lakók		Változás 2011/2001 (százalék)	A születésük óta Pilisvörösváron lakók az összes német kötődésű százalékában	
	2001.	2011.		2001.	2011.		2001.	2011.
	évben (fő)			évben (fő)			évben (százalék)	
0–4	55	133	241,8	42	117	278,6	76,4	88,0
5–9	107	175	163,6	72	132	183,3	67,3	75,4
10–14	129	186	144,2	89	129	144,9	69,0	69,4
15–19	129	222	172,1	89	141	158,4	69,0	63,5
20–24	177	210	118,6	112	146	130,4	63,3	69,5
25–29	205	193	94,1	93	108	116,1	45,4	56,0
30–34	181	243	134,3	52	92	176,9	28,7	37,9
35–39	178	284	159,6	45	99	220,0	25,3	34,9
40–44	213	267	125,4	51	70	137,3	23,9	26,2
45–49	298	227	76,2	57	53	93,0	19,1	23,3
50–54	257	269	104,7	58	59	101,7	22,6	21,9
55–59	198	328	165,7	51	72	141,2	25,8	22,0
60–64	194	313	161,3	52	58	111,5	26,8	18,5
65–69	201	194	96,5	59	31	52,5	29,4	16,0
70–74	182	201	110,4	42	47	111,9	23,1	23,4
75–79	151	181	119,9	44	39	88,6	29,1	21,5
80–84	67	119	177,6	15	20	133,3	22,4	16,8
85 és idősebb	39	59	151,3	8	8	100,0	20,5	13,6
Összesen	2 961	3 804	128,5	1031	1421	137,8	34,8	37,4

Ha magyarázatot kívánunk adni arra, hogy miképpen nőtt mégis a német kötődésűek létszáma 2001 és 2011 között országosan 54 százalékkal, Pilisvörösváron pedig 28,5 százalékkal, akkor a termékenységi és a vándorlási forrás mellett az asszimilá-

ció és disszimiláció közötti arányt is számba kell venni. Az intergenerációs disszimilációval (tehát a szülők és gyermekeik identitásdeklarációja közötti különbségekkel) kapcsolatos kutatási tapasztalatainkat már korábban kifejtettük (Tóth–Vékás [2006], [2008]). Az adott nemzedéken belüli disszimiláció feltételezhető mértékének megállapítása céljából viszont most azokra a személyekre összpontosítunk, akik születésük óta lakóhelyükön éltek, hogy kizárjuk mind a termékenység, mind a bevándorlás hatását. Ezáltal az adott kisebbséghez kötődők összlétszámának csak egy kisebb (kisebbségenként 2001-ben 6,1 és 24,8 százalék közötti, 2011-ben pedig 5,2 és 23,8 százalék közötti, a módszertan bemutatására kiválasztott Pilisvörösvár esetében 34,8–37,4 százalékos) részét vizsgáljuk, a másik két kategória (a belső, illetve a külső vándorlás által érintettek) disszimilációs jellemzőinek vizsgálata további elemzések tárgya lesz.

Azt kell áttekintenünk, hogy például a 2001. évi népszámlálás során összeírt 0–4 éves korúak száma hogy viszonyul a 2011-ben összeírt 10–14 éves korúak számához, és így tovább. Pilisvörösváron a születésük óta a településen lakó német kötődésűek száma a 2001. évi 1031-ről 2011-ben 1421-re nőtt. Az odavándorlás kizárása folytán tehát a megfelelő korcsoportok létszáma a 2011. évi összeírás során semmiképp sem lehet nagyobb, mint amennyi 2001-ben a tíz évvel fiatalabb korcsoportok létszáma volt, hanem csakis kisebb az elvándorlás vagy halálozás miatt (olyan adatunk azonban nincs ezekről a tényekről, melyek a népszámlálási identitásdeklarációkkal összevethetők). A népszámlálási eredmények azonban, amint azt a 2. táblázat bizonyítja, mást mutatnak.

A két egymást követő népszámlálás korcsoportos adatainak tízéves elmozdításával látjuk, hogy a 2001. évi népszámlálás során Pilisvörösváron 42 olyan 0–4 éves német kötődésű személyt írtak össze, akik születésük óta a településen laktak. A tíz évvel későbbi népszámlálás során elvben legfeljebb ök képezhették volna e kategória 10–14 éves korcsoportját, viszont 2011-ben a településen már háromszor annyi (129 fő) 10–14 éves korú olyan német kötődésű személyt írtak össze, aki születésétől a településen lakott. A különbség forrása csak az lehet, hogy ez alkalommal olyan személyek is németnek vallották magukat, akik (illetve példánkra vonatkoztatva: akiknek a szülei) 2001-ben még nem így nyilatkoztak. Azaz ennyivel volt nagyobb a disszimilánsok száma az asszimilánsokénál.

A 2011-ben 15–19 évesek száma is csaknem kétszerese a 2001-ben 5–9 évesként összeírtaknak, majd a korcsoportok létszáma közötti különbség fokozatosan csökkent, elsősorban az elvándorlás és a halálozás okán, ez azonban már csak a 60 évnél idősebbek esetében tudta ellensúlyozni a disszimiláció hatását. Ha a 2. táblázat utolsó oszlopában összeadjuk a pozitív értékeket, megkapjuk, hogy Pilisvörösváron 2011-ben biztosan volt 287 olyan német kötődésű személy, aki 2001-ben még egyetlen népszámlálási kérdés esetében sem vallotta magát a németiséghez tartozónak.

2. táblázat

A 2011-ben az adott korcsoportoz tartozó, születésüktől Pilisvörösváron lakó német kötődésűek száma a 2001., illetve 2011. évi népszámlálás szerint

Korcsoport (éves)	2001.	2011.	Változás 2011/2001 (százalék)	2001. és 2011. évi létszám különbsége (fő)
	évi népszámlálás (fő)			
0–4		117		
5–9		132		
10–14	42	129	307,1	87
15–19	72	141	195,8	69
20–24	89	146	164,0	57
25–29	89	108	121,3	19
30–34	112	92	82,1	–20
35–39	93	99	106,5	6
40–44	52	70	134,6	18
45–49	45	53	117,8	8
50–54	51	59	115,7	8
55–59	57	72	126,3	15
60–64	58	58	100,0	0
65–69	51	31	60,8	–20
70–74	52	47	90,4	–5
75–79	59	39	66,1	–20
80–84	42	20	47,6	–22
85 és idősebb	67	8	11,9	–59
<i>Poszítív értékek összege</i>	<i>1 031</i>	<i>1 421</i>		<i>287</i>

Elemzésünk végkövetkeztetéseként tehát megállapítjuk: a születésük óta Pilisvörösváron lakó német kötődésűek létszámnövekedésének legalább 73,6 százaléka az asszimiláció és a disszimiláció közötti különbözetből ered. A növekedés fennmaradó részét úgy kaphatnánk meg, ha 2001. és 2011. közötti születések (249 fő) számából kivonnánk az elhalálozások és az elvándorlások együttes számát. Ez a szám több esetben negatív értékű lenne, ami pedig a disszimilációnak az általunk jelzett minimumnál is nagyobb befolyását valószínűsíti.

Aki erre a számításra rátekint, azt a kérdést is felteheti, hogy ha a létszámnövekedést (390 fő) és a két népszámlálás között születettek számát (249 fő) ismerjük, a bevándorlást pedig kizárjuk, lévén a születésük óta a településen élőkrol van szó, mi másból eredhet a növekedés fennmaradt része, mint az asszimiláció és disszimiláció különbségéből. Ez a számítási mód azt mutatja, hogy a disszimilációból eredő növekedés legalább 36 százalékos. Ez is igaz, de ez az érték mindössze feleakkora, mint

amennyit a mi módszerünkkel kimutattunk. Az utóbbi ugyanis nem számol azzal, hogy a 2001-ben összeírtak meghatározott, statisztikailag nem minősíthető része elhalálozott vagy elvándorolt, és az ő számukat is a disszimilációból eredő többlet elmentételezi. A módszernek még további finomítási lehetőségei is vannak, mindenek előtt a korév helyett a születési év szerinti csoportosítás. Ezzel lehet ugyanis kiiktatni a 2011. évi népszámlálás eszmei időpontjának eltolódásából eredő torzulást. Az elemzés logikájának bemutatására azonban most ennyi is elegendő.

3. táblázat

A születésük óta Pilisvörösváron lakó német kötődésűek 2001 és 2011 közötti létszámnövekedésének disszimilációból eredő minimális mértéke

A magát németnek valló személy	Száma (fő)
születése óta a településen lakik (2011-ben)	1 421
születése óta a településen lakik (2001-ben)	1 031
Növekedés 2001 és 2011 között	390
Disszimilációból ered minimálisan*	287
A növekedés disszimilációból eredő hányada legalább (százalék)	73,6

* A 2011-ben pozitív különbözetet mutató korcsoportok többletének összege.

4. táblázat

A 15 éves és idősebb, magukat németnek valló nők megoszlása az élve született gyermekek száma szerint Pilisvörösváron 2001-ben (fő)

Összes élve született gyermekek száma	A 15 éves és idősebb nők száma 2001-ben	Gyermekek száma összesen
0	293	Nincs
1	232	232
2	608	1 216
3	217	651
4	46	184
5	21	105
6	5	30
7	2	14
8	2	16
9	1	9
<i>Összesen</i>	<i>1 427</i>	<i>2 457</i>

A termékenység tekintetében a magyarországi kisebbségek országos mutatói (a cigányság kivételével) nem különböznek lényegesen az össznépesség átlagától. A 2001. évi népszámlálás adatai szerint száz 15 éves és idősebb német kötődésű nőre országosan 150 élve született gyermek jutott, miközben az össznépességben a 153 volt az átlag, s ezek a különbségek is elsősorban az eltérő korösszetételből származtak. Pilisvörösváron valamivel kedvezőbb volt a helyzet. 2001-ben az 1 427 megfelelő korú nő 2 457 élve született gyermeket hozott a világra, tehát 100 nőre 172 gyermek jutott, de ez sem elegendő a reprodukcióhoz.

2. Országos értékek kisebbségenként

A Pilisvörösvár példáján bemutatott módszertannal dolgozva megvizsgáltuk a születésük óta az adott településen lakó kisebbségi kötődésűek létszámváltozásának az asszimiláció és disszimiláció különbözetéből feltételezhető minimális mértéke országos mutatóját. Ezt követően elvégeztük mind a tizenhárom nevesített nemzetiségi csoportra az előbbi számításokat (lásd az internetes Mellékletet: www.ksh.hu/statszemle) és összefoglalásképpen a következőket állapíthattuk meg.

5. táblázat

A külföldön születettek száma és aránya az adott kisebbséghez kötődők létszámában 2001 és 2011 között

Kisebbség	Kisebbséghez tartozó összesen (fő)		Változás 2011/2001 (százalék)	Ebből: külföldön született (fő)		Külföldön született (százalék)		Változás 2011/2001 (százalék)
	2001	2011		2001	2011	2001	2011	
Bolgár	2 316	6 272	270,8	977	1 062	42,2	16,9	108,7
Cigány	205 720	315 583	153,4	932	1 490	0,5	0,5	159,9
Görög	6 619	4 642	70,1	1 290	1 092	19,5	23,5	84,7
Horvát	25 730	26 774	104,1	2 050	2 018	8,0	7,5	98,4
Lengyel	5 144	7 001	136,1	2 162	2 303	42,0	32,9	106,5
Német	120 344	185 696	154,3	9 756	17 500	8,1	9,4	179,4
Örmény	1 165	3 571	306,5	366	566	31,4	15,8	154,6
Román	14 781	35 641	241,1	7 286	26 821	49,3	75,3	368,1
Ruszin	2 079	3 882	186,7	1 081	1 000	52,0	25,8	92,5
Szerb	7 350	10 038	136,6	2 808	5 087	38,2	50,7	181,2
Szlovák	39 266	35 208	89,7	2 360	5 315	6,0	15,1	225,2
Szlovén	4 832	2 820	58,4	307	194	6,4	6,9	63,2
Ukrán	7 393	7 396	100,0	3 668	6 021	49,6	81,4	164,1
Összesen	442 739	644 524	145,6	35 043	70 469	7,9	10,9	201,1

A nevesített kisebbségeket együtt tekintve, körükben a külföldön születettek száma megkétszereződött, tehát valamivel nagyobb arányban nőtt, mint összlétszámuk, de ez az átlag nagy különbségeket takar. A románok majd két- és félszeres gyarapodása jórészt abból ered, hogy a külföldön született románok száma több mint három és félszeresére nőtt. Ugyanakkor például a bolgár kisebbség körében alig lett nagyobb a külföldön születettek száma, miközben maga a bolgár közösség létszáma majdnem megháromszorozódott.

Az abszolút számokat tekintve a külföldön született kisebbségi kötődésűek számának tíz év alatti megkétszereződése mintegy 35 ezer fős gyarapodást eredményezett, miközben összlétszámuk több mint 200 ezerrel lett több. Ugyanígy a 65 352 fővel gyarapodott német közösség keretében a 7 744 fővel több külföldön született a közösség létszámgyarapodásának alig 12 százalékát magyarázná.

Az ukránok esetében az adatok azért értelmezhetetlenek, mert a feltételezett látenciából eredően 2001-ben az ukrán kötődésűek 49,6 százaléka mondta magát külföldön születettnak, 2011-ben viszont már 81,4 százaléka, miközben az ukrán kötődésűek száma mindössze 3 fővel nőtt. Ez a tény még egy ok arra, hogy az ukrán kötődésűek jellemzőit külön vizsgálatnak vessük alá.

6. táblázat

*A külföldön születettek száma változásának részesezése
az összes kisebbségi kötődésű számának változásából, 2001 és 2011 között*

Kisebbség	Összlétszámuk változása	A külföldön születettek számának változása	
		(fő)	(százalék)
Bolgár	3 956	85	2,1
Cigány	109 863	558	0,5
Görög	-1 977	-198	10,0
Horvát	1 044	-32	-3,1
Lengyel	1 857	141	7,6
Német	65 352	7 744	11,8
Örmény	2 406	200	8,3
Román	20 860	19 535	93,6
Ruszin	1 803	-81	-4,5
Szerb	2 688	2 279	84,8
Szlovák	-4 058	2 955	-72,8
Szlovén	-2 012	-113	5,6
Ukrán	3	2 353	78 433,3
Összesen	201 785	35 426	17,6

Mint a 7. táblázatból látjuk, a két legutóbbi népszámlálás közötti időszakban a nemzetiségi törvényben nevesített 13 kisebbség együttes létszáma a másfélszeresére nőtt, a görög, a szlovák és a szlovén kötődésűek száma viszont csökkent. A 7. táblázatból azt is kiolvashatjuk, hogy a születésük óta a településen lakók együttes száma nagyjából ugyanolyan arányban növekedett (144%), mint a kisebbségi kötődésűek összlétszáma (145,6%). Ez elmondható a 2001. évi népszámláláskor legnagyobb létszámú négy kisebbségre (cigány, német, szlovák, horvát) is.

7. táblázat

*A Magyarországon születésük óta ugyanazon a településen lakók száma és aránya kisebbségenként
2001-ben és 2011-ben*

Kisebbség	Adott kisebbséghez kötődő összesen		Változás 2011/2001 (százalék)	Születése óta azonos településen lakik		Változás 2011/2001 (százalék)	Születésük óta azonos településen lakók az összes bolgár kisebbség százalékában	
	2001.	2011.		2001.	2011.		2001.	2011.
	évben (fő)			évben (fő)			évben	
Bolgár	2 316	6 272	270,8	213	908	426,3	9,2	14,5
Cigány	205 720	315 583	153,4	50 916	75 083	147,5	24,8	23,8
Görög	6 619	4 642	70,1	683	626	91,7	10,3	13,5
Horvát	25 730	26 774	104,1	5 564	5 347	96,1	21,6	20,0
Lengyel	5 144	7 001	136,1	469	829	176,8	9,1	11,8
Német	120 344	185 696	154,3	19 351	33 108	171,1	16,1	17,8
Örmény	1 165	3 571	306,5	90	489	543,3	7,7	13,7
Román	14 781	35 641	241,1	1 406	2 061	146,6	9,5	5,8
Ruszin	2 079	3 882	186,7	127	588	463,0	6,1	15,1
Szerb	7 350	10 038	136,6	701	1 023	145,9	9,5	10,2
Szlovák	39 266	35 208	89,7	6 712	5 329	79,4	17,1	15,1
Szlovén	4 832	2 820	58,4	939	583	62,1	19,4	20,7
Ukrán	7 393	7 396	100,0	577	385	66,7	7,8	5,2
Összesen	442 739	644 524	145,6	87 736	126 359	144,0	19,8	19,6

Más a helyzet a románok esetében, akiknek a létszáma 2011-re a 2001. évi érték szerint majd két- és félszeresére nőtt (és a harmadik legnépesebb kisebbséggé vált, megelőzve a szlovákokat és a horvátokat), a születésük óta lakóhelyükön élőké viszont csak 147 százalékára, ami a két népszámlálás közötti intenzív bevándorlásról tanúskodik. 2001-ben a románok 9,5 százaléka élt születésétől a lakóhelyén, 2011-re viszont ezek aránya szinte megfeleződött (5,8%).

Ellentétes tendenciák mutatkoznak viszont a bolgárok, örmények, és különösen a ruszinok esetében, akiknél a születésük óta a településen élők 2001. évi 6,1 százalékos aránya 2011-re 15,1 százalékra nőtt. Ezen kisebbségek esetében azt feltételezhetjük, hogy a két népszámlálás között bevándorlásuk lelassult, tagjaik meggyökereztek, és az itt született gyermekekkel sem vándoroltak jelentős mértékben az országon belül.

A 7. táblázatból azt is kiolvashatjuk, hogy amely kisebbségekhez kötődők összlétszáma csökkent (görög, szlovák, szlovén), azoknál a születésük óta a településen lakók száma is kevesebb lett a két népszámlálás között (fekete mezők). Ez utóbbi kategóriába tartozók létszáma emellett még azon kisebbségek esetében is csökkent, amelyeknél a hozzájuk kötődők összlétszáma stagnált, vagy csak nagyon enyhén növekedett. Ezen öt kisebbség esetében tehát módszerünk értelemszerűen nem alkalmas a disszimilációból eredő nyereség minimális mértékének megállapítására, mert nem volt demográfiai nyereség a születésük óta az adott településen lakók körében. A cigányság esetében viszont a sajátos korösszetétel (alacsony átlagéletkor, magas születésszám, korai halálozás) teszi lehetetlenné a módszer alkalmazását, holott gyarapodásuk aránya semmiképpen sem magyarázható a (rendkívül alacsony arányú) bevándorlással, de még a viszonylag magas termékenységgel sem. Marad tehát az elemzés terepéenként a következő hét kisebbség az alábbi mutatókkal.

8. táblázat

Születésük óta ugyanazon a településen lakó kisebbségek létszámának disszimilációból eredő minimális növekedése 2001 és 2011 között

Kisebbségek	Születésük óta ugyanazon a településen lakók százaléka a kisebbséghez kötődőkből 2011-ben	Disszimilációból eredő növekedés legalább	
		(fő)	(százalék)
Bolgár	14,5	414	59,6
Lengyel	11,8	124	34,4
Német	17,8	7756	56,4
Örmény	13,7	287	71,9
Román	5,8	45	6,9
Ruszin	15,1	336	72,9
Szerb	10,2	76	23,6

Bár a születésük óta a településen lakók az adott kisebbségnek mindössze az 5,8–17,8 százalékát képezik, és jellemzőik nyilvánvalóan sok mindenben különböznek a bevándorlótól és a belső vándorlásban érintettektől, figyelemre méltó a disszimilációból eredő létszámnövekedésük magas aránya. Ennek bizonyára megvannak a ki-

sebbségenkénti sajátos tényezői, de olyan tényezőket is feltételezhetünk, amelyek általában a magyarországi társadalom egészének jellegéből, strukturális adottságaiból vagy folyamataiból erednek.

A mélyre ható változásokra utal az a tény is, hogy a legutóbbi két népszámlálás közötti időszakban a nemzeti-etnikai identitásra vonatkozó kérdésekre a választ 2011-ben majd háromszor annyian tagadták meg, mint 2001-ben. Közöttük bizonyára vannak olyanok, akik kisebbségi nemzeti-etnikai identitásukat rejtették el, és olyanok is, akik ezzel a magyar nemzettudat értelmezési zavaraira reagáltak, de a fenti számokat és arányokat látva azt is feltételeznünk kell, hogy a válaszmegtagadók egy részének esetében ez az első lépés volt a disszimiláció felé vezető úton. Ezek a kérdések állnak majd következő elemzéseink középpontjában.

Irodalom

- TÓTH Á. – VÉKÁS J. [2004]: Határok és identitás. In: Kovács N. – Osvát A. – Szarka L. (szerk.): *Tér és terep. Tanulmányok az etnicitás és az identitás kérdésköréből III.* Akadémiai Kiadó. Budapest. 135–190. old.
- TÓTH, Á. – VÉKÁS, J. [2005]: Identität und Migration. Ergebnisse aus der ungarischen Volkszählung 2001. In: Mezger, W. – Prosser, M. – Retterath, H.-W. (eds.): *Jahrbuch für deutsche und osteuropäische Volkskunde.* 47. N. G. Elwert Verlag. Marburg. pp. 193–213.
- TÓTH Á. – VÉKÁS J. [2006]: Család és identitás: a vegyes házasság szerepe a magyarországi kisebbségi közösségek reprodukciójában. In: Bakó B. – Papp R. – Szarka L. (szerk.): *Mindennapi előítéletek: társadalmi távolságok és etnikai sztereotípiák.* MTA ENKI-Gondolat. Budapest. 252–309. old.
- TÓTH Á. – VÉKÁS J. [2008]: Család és identitás. A vegyes házasság szerepe a magyarországi kisebbségi közösségek reprodukciójában. *Demográfia.* LI. évf. 4. sz. 329–355. old.
- TÓTH, Á. – VÉKÁS, J. [2009]: Borders and Identity. *Hungarian Statistical Review.* Vol. 87. Special Number 13. pp. 3–30.

Summary

Compared with the 2001 Census data, Hungary's 2011 Census showed an increase of almost 150 percent (146%) in the number of respondents declaring an affiliation with one (or more) of the 13 minorities mentioned in the Minorities Law in their responses to at least one of the census questions concerning national and ethnic identity. Overall, the **growth** was greatest with respect to the question on ethnic identity (177%), while a more moderate increase was recorded for a minority language spoken in the family or among friends (138%), but there was even a slight **rise** in the number of respondents indicating a minority language as their mother tongue (109%).

In the analysis, the authors examine the potential causes of these numerical population changes (fertility, migration, assimilation, and dissimilation) and the extent to which such factors influenced

the process for each minority. It serves as preparation for a study of the possible underlying economic, political and cultural factors. In addition, employing a methodological approach, the authors seek to define the characteristic socio-economic features (gender, age, education, and economic activity) of those choosing the path of dissimilation.